

Yhteenveto kulttuuripoliittisen selonteon luonnoksesta annetuista lausunnoista

Sisällys

Johdanto.....	1
Tausta.....	2
Lausuntokierros.....	2
Selontekoluonnosta kiitetään laajasti.....	3
Yleisiä huomioita lausunnoista	4
Visio	4
Tavoitteet	6
Toimenpide-ehdotukset	8
Rahoitus ja rakenteet	8
Kulttuuripoliitiikan alueelliset huomiot.....	10
Lapset ja nuoret	11
Tekijänoikeudet, digitalisaatio, luovien alojen vahvistaminen.....	12
Hyvinvointi ja turvallisuus.....	13
Yksityiskohtaiset toimenpiteiden kehittämissuositukset.....	14
Muut huomiot lausunnoista	17

Johdanto

Luonnos valtioneuvoston kulttuuripoliittiseksi selonteoksi perustuu laajapohjaisessa työryhmässä tehtyyn valmisteluun. Luonnoksessa ehdotetaan pitkän aikavälin yhteistä kulttuuripoliittista tavoitetilaa, joka ulottuisi 2040-luvulle. Selontekoa seuraa myöhemmin laadittava toimeenpanosuunnitelma.

Selonteon visiona on, että 2040-luvulla kulttuuri on Suomea vahvistava ja yhdistävä voima, joka inspiroi rakentamaan kestävämpää, elinvoimaisempaa ja inhimillisempää tulevaisuutta. Onnistuneen kulttuuri- ja elinkeinopoliitiikan seurauksena ihmisten kokemana osallisuus ja merkityksellisyys tuottavat laaja-alaista sivistystä, hyvinvointia sekä yhteiskunnallista ja taloudellista arvoa.

Selonteossa tunnistetaan kulttuuripoliitiikan yhteys muihin politiikka-aloihin ja ehdotetaan yhteistä hallituskausien yli jatkuvaa poliittista linjaa kulttuurin asioiden edistämiseen. Ehdotettu kulttuuripoliitiikan visio jakautuu neljään tavoitteeseen: 1) kulttuuri on muutosvoima, 2) kulttuurin tekijät ja sisällöt avainasemassa, 3) kulttuuri on jokaisenoikeus, 4) kansainvälinen vaikuttavuus syntyy kulttuurista. Tavoitteet perustuvat arvioon todennäköisistä kehityskuluista, joilla on suurin merkitys kulttuuripoliitiikan tulevaisuuteen. Tavoitteiden saavuttamiseksi on kuvattu tarvittavat yhteiset linjaukset ja toimenpiteet, joiden pohjana on laajaan tutkimus- ja

tilastoaineistoon, asiantuntijalausuntoihin, yleisökeskusteluihin ja kuulemisiin perustuva tilannekuva. Selonteon liitteenä on laaja nykytilan kuvaus.

Tausta

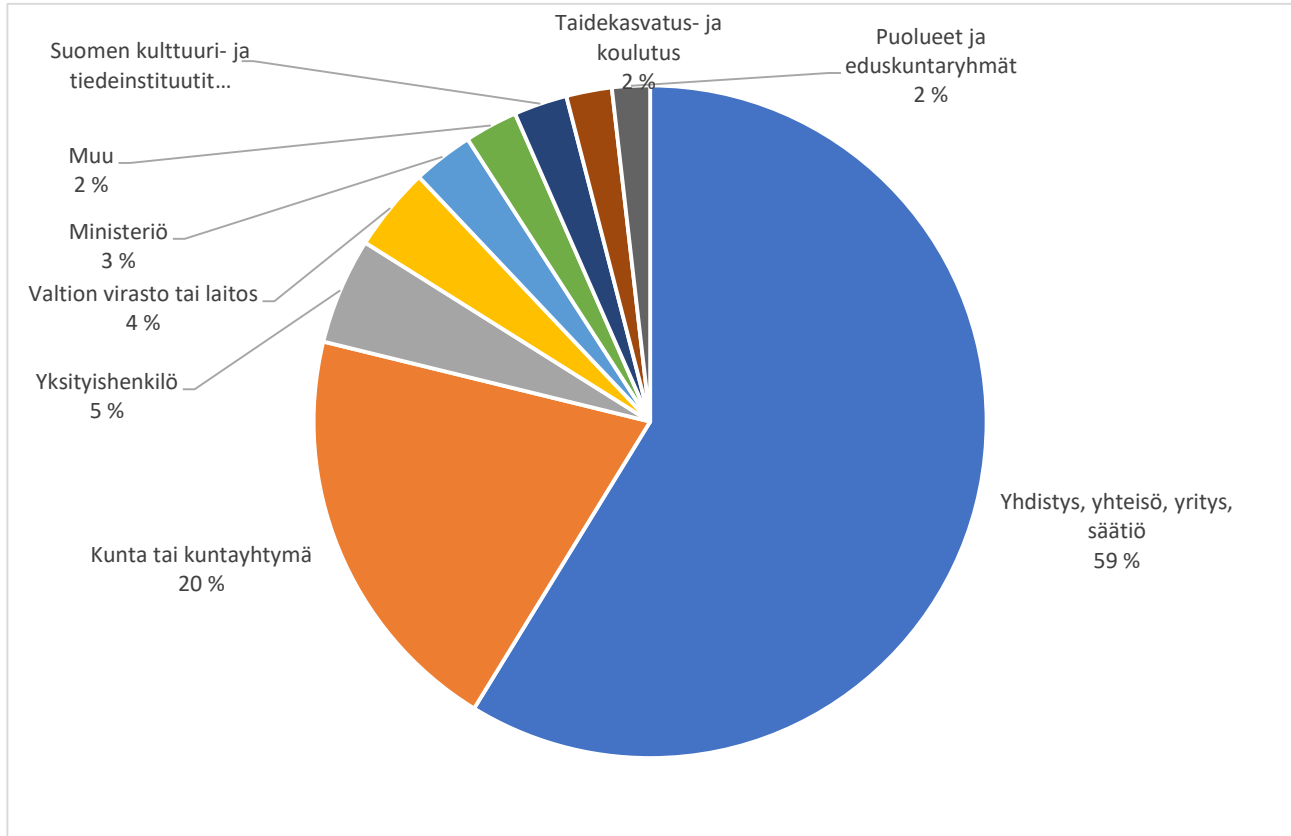
Kulttuuripoliittisen selonteon laatiminen sisältyy pääministeri Petteri Orpon hallituksen hallitusohjelmaan (2023). Selonteon tarkoituksena on tuottaa kunnianhimoinen tulevaisuuskuva, joka mahdollistaa Suomen taide- ja kulttuuripolitiikan pitkäjänteisen kehittämisen. Sidosryhmien osallistaminen toteutui selonteon valmistelun ajan marraskuusta 2023 kesäkuuhun 2024 seminaarien, tapahtumien, aluekierrosten, kyselyiden ja kampanjoiden kautta, jotka on tarkemmin kuvattu selonteon luonnoksessa.

Lausuntokierros

Opetus- ja kulttuuriministeriö lähetti kulttuuripoliittisen selonteon luonnoksen lausunnolle 2.9.2024 pyytäen lausunnonantajien näkemyksiä siihen sisältyvästä visiosta, tavoitteista ja toimenpide-ehdotuksista. Lisäksi lausunnonantajaa pyydettiin kuvailemaan omaa rooliaan toimeenpanossa. Lausuntoaikaa oli kuusi (6) viikkoa. Lausunnot pyydettiin antamaan vastaamalla lausuntopalvelu.fi:ssä julkaistuu lausuntopyyntöön 14.10.2024 mennessä.

Lausuntopyyntö lähetettiin yhteensä 499 toimijalle, kulttuuri-, taide- ja luovien alojen lisäksi myös eri hallinnon aloille ja poliittisille tahoille. Myös tahot, joita ei erikseen mainittu jakelussa, saivat toimittaa ministeriölle lausuntonsa. Kaikki määräaikaan mennessä annetut lausunnot ovat luettavissa verkossa lausuntopalvelu.fi:n kautta. Huomattava määrä lausuntoja oli valmisteltu useamman toimijan yhteistyönä. Määräaikaan mennessä lausunnon antoi 273 toimijaa tai toimijoista koostuvaa ryhmää. Käsitelty lausuntoaineisto on laajuudeltaan yhteensä 577 sivua. Myöhästyneitä lausuntoja saapui seitsemän (7) kpl. Lausunnon antajista 59 % oli yhdistyksiä, yhteisöitä, yrityksiä tai säätiöitä. Kuntia tai kuntayhtymiä oli seuraavaksi eniten 20 %. Lausunnonantajat on lueteltu ryhmiteltyinä erillisessä liitteessä ”Listaus lausunnon antajista”.

Lausunnon antajat eriteltyinä toimijuuden mukaan

Tähän lausuntoyhteenvetoon on koottu ja tiivistetty lausunnonantajien keskeiset kulttuuripolitiikkaan liittyvät näkemykset, huomiot sekä lisäys- ja tarkennusehdotukset. Lausuntoyhteenveto on tehty opetus- ja kulttuuriministeriön lausuntopyyntöissä esitettyjen kysymysten mukaisesti.

Selontekoluonnosta kiitetään laajasti

Kulttuuripoliittinen selonteko nähdään pääosin onnistuneena ja tarpeellisena strategiana, joka tarjoaa kattavan katsauksen kulttuurialan nykytilaan ja tulevaisuuden näkymiin ja kehittämisen suunnan. Selontekoluonnos saa kiitosta pitkäjänteisestä ja poikkihallinnollisesta otteestaan sekä kulttuurin moninaisuuden, arvonluonnin ja arvoketjun tunnistamisesta. Selonteon peruslähtökohta, arvonluonti kulttuurisisältöjen kautta, nähdään myös pääosin oikeana. Hyvänä asiana nähdään myös se, että kulttuurin julkista rahoitusta perustellaan arvonluonnilla, joka ei ole pelkästään taloudellista, vaan sillä on myös sivistyksellinen ja yhteiskunnallinen ulottuvuus.

Selontekoluonnos on toteutettu aikana, jolloin kulttuurialalla on enemmän uhkia kuin mahdollisuuksia, mikä tekee sen toteuttamisesta erityisen ansiokasta (mm. *Kansallisgalleria*). Selonteossa tunnistetaan hyvin kulttuuripoliittikan yhteys muihin politiikka-aloihin ja ehdotetaan yhteistä hallituskausien yli jatkuvaa poliittista linjaa kulttuurin asioiden edistämiseen. Selonteko osoittaa pitkäjänteisen kehittämistyön suunnan, johon kaikki puolueet voivat sitoutua (*Turun kaupunki, Musiikin luova alkutuotanto, Suomen Musiikintekijät, Säveltäjät, Musiikkikustantajat, Teosto*).

Ministeriöiden edustajista *puolustusministeriö* ja *työ- ja elinkeinoministeriö* antavat erityistä kiitosta kulttuuripoliittisen selonteon valmisteluprosessin laajasta osallistavuudesta.

Ympäristöministeriö kiittää selonteon kokonaisvaltaista kestävyysajattelua, ylisukupolvisuuden tunnistamista ja kulttuuriperinnön huomioimista ja toteaa, että tavoitteet on muotoiltu kattavasti ja taitavasti. *Puolustusministeriön Turvallisuuskomitean sihteeristö* kiittää, että Yhteiskunnan turvallisuusstrategiassa määritelty henkinen kriisinkestävyys ja kulttuurin keskeinen rooli siinä on tunnistettu ja käsitelty selonteossa kattavasti. Samaa vahvistavat useat muut lausunnon antajat.

Yleisiä huomioita lausunnoista

Lausunnonantajien ja kulttuurin toimialan moninaisuus korostuu esiin nostetuissa huomioissa, mutta etenkin raporttia koskevissa tarkennus- ja lisäysehdoituksissa nousee esiin myös yhteneväisiä linjoja kulttuurin eri toimialoilta. Visio ja tavoitteet saavat suurimmalta osalta kannatusta, myös toimenpiteisiin ollaan pääosin tyytyväisiä. Kulttuuriin kohdistuvat leikkaukset ja Tilastokeskuksen päätös lakkauttaa kulttuuritilastot sekä tekijänoikeuteen liittyvät ajankohtaiset keskustelut näkyvät lausunnoissa, samoin toive omien tärkeiden teemojen lisäämisestä selontekoon. Sivistyshallinto 2030 –kokonaisuuden puuttumista ihmeteltiin ja todettiin, että ainakin tulevan Kulttuuriviraston tulisi näkyä selonteossa.

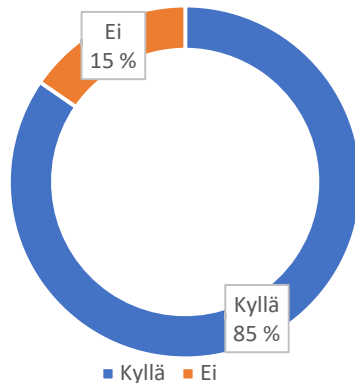
Kulttuurin tekijöiden aseman parantaminen on usean vastanneen mielestä keskeisin asia selonteossa. Poliittisista vastaajista *Perussuomalaisen eduskuntaryhmä* (jatkossa Perussuomalaiset) korostaa epätyypillisten työsuhteiden ongelmien korjaamista, ansainnan vahvistamista ja verotuksellisia kannustimia, *Kokoomuksen eduskuntaryhmä* (jatkossa *Kokoomus*) ja *Vihreä liitto rp. puoluehallitus* (jatkossa *Vihreät*) painottavat lisäksi sosiaali- ja työttömyysturvan parantamista sekä kulttuurialan rakenteellisten ongelmien ratkaisemista. Huoli alueellisesta eriytymisestä toistuu laajasti lausunnoissa. Lausunnoissa näkyy myös halu muistuttaa taiteen ja kulttuurin merkityksestä hyvinvoinnille ja turvallisuudelle ja taloudelle. Suuren kannatuksen saa valtioneuvostotasoisien ylivaalikautisen kulttuuri- ja luovien alojen toimielimen perustaminen ja hyvin monet lausunnonantajat ovat ilmaisseet olevansa käytettävissä siihen. Useat toimijat, kuten *Taideneuvosto*, haluavat olla mukana laatimassa toimeenpanosuunnitelmaa.

Lähes kaikki lausunnon antajat ovat pohtineet ja tunnistaneet oman roolinsa osana kulttuuripoliittisen selonteon toimeenpanoa riippumatta siitä, tukeeko lausunnonantaja visiota ja tavoitteita. Yleiset huomiot toistuvat teemakohtaisesti annetuissa lausunnoissa.

Visio

Kulttuuripoliittisen selonteon visiota kannattaa 85 % vastanneista. Kielteisesti vastanneiden huomiot ja vision kehittämissuhteet liittyvät terminologiaan, keskushallintopainotteisuuteen ja puutteelliseen tavoitteen asettamiseen. Lisäksi lausujat ehdottavat yksittäisten teemojen parempaa näkymistä visiossa.

Kannatatteko kulttuuripoliittisen selonteon visiota

Lausunnon antajien keskeinen huomio liittyy taide-sanon korvaamiseen pelkällä kulttuurilla niin otsikossa ja visiossa kuin kautta koko selonteon. *Suomen Nuorisosirkusliitto ry* ehdottaa, että selonteon nimi voisi olla "Taide- ja kulttuuripoliittinen selonteko", sillä taiteen nostaminen keskeisempään asemaan auttaisi selkeyttämään tavoitteita ja rajaamaan toimenpiteitä. Useat lausujat toteavat, että kulttuuripoliittisen selonteon tulisi kuljettaa taiteen itseisarvoa vahvemmin mukana läpi selonteon, sillä se mainitaan tällä hetkellä vain kolmesti. Lausunnoissa kiitetään sitä, että kulttuurin tekijät ja taiteen sisältöjen tuottajat on nostettu keskeiseen asemaan, mutta huomautetaan, että taidetta ei synny ilman taiteilijoita, eikä se pääse yleisön ja yhteiskunnan saataville ilman vahvaa välittäjäporrasta. Selonteon toimenpide-ehdotusten tulisi huomioida vahvemmin myös taideorganisaatiot, museot, kulttuuriperintötoimijat, arkistot ja vapaan kentän yhteisöt ja taiteen välittäjäporras.

Perussuomalaiset pitävät visiota liian valtiokeskeisenä ja julkisrahoitteiseen tukeen perustuvana. Heidän mielestään visiossa vähätellään suomalaisten enemmistön äidinkieltä ja kulttuuria sekä korostetaan liikaa kansainvälisyyttä. *Perussuomalaiset* korostavat suomen kielen ja suomalaisuuden merkitystä.

Vasemmistoliiton eduskuntaryhmän (jatkossa Vasemmistoliitto) mukaan taiteen ja kulttuurin itseisarvoa, autonomiaa ja vapautta tulisi korostaa enemmän. Heidän mielestään visiossa painottuu liikaa kulttuurin ja taiteen välineellinen arvo.

Vihreät pitävät visiota kunnianhimoisena, mutta käytännön toimien osalta ristiriitaisena, sillä nykyiset leikkaukset heikentävät kulttuurin toimintamahdollisuuksia.

Ministeriöistä *sosiaali- ja terveystieteiden ministeriö* (STM) kritisoi visiota siitä, että visiossa asetetaan tavoite kulttuuri- ja elinkeinopolitiikalle, mutta muita politiikanaloja ei ole mainittu. Vision tulisi olla kulttuuripoliittinen tavoitetila. STM ehdottaa, että visiossa tulisi kuvata kulttuuripoliittinen tavoitetila yhteistyössä muiden politiikka-alojen kanssa. Samaa toteaa moni muukin lausuja kuten (*esim. Pohjanmaan tanssi ry, Dans i Österbotten rf, Pohjanmaan tanssin aluekeskus - Regionala danscentret i Österbotten*).

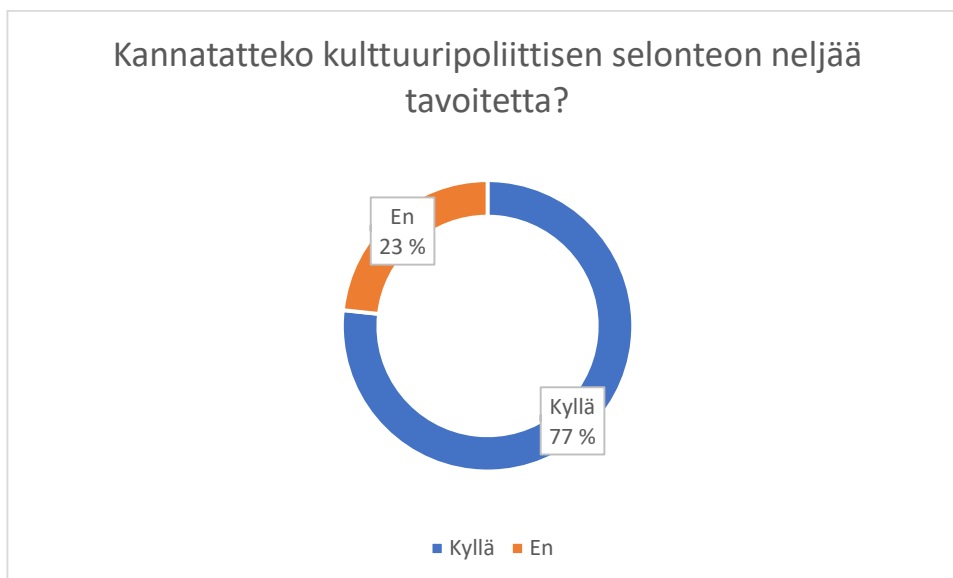
Työ- ja elinkeinoministeriön (TEM) mukaan visio ei kuvaa riittävästi tavoiteltavaa muutosta nykytilanteeseen. TEM ehdottaa, että visiossa tulisi korostaa onnistuneen kulttuuripolitiikan

seurauksia eikä määritellä elinkeinopolitiikan tavoitteita. TEM esittää tekstiä muokattavaksi seuraavasti: ”Onnistuneen kulttuuripolitiikan seurauksena...”. TEMin mukaan kulttuuripoliittinen linjaus ei voi myöskään määritellä luovien alojen kehittämiseen tähtäviä toimenpiteitä. TEM toteaa, että kulttuuripolitiikalla on tärkeä tehtävä varmistaa yhteiskunnan kannalta kulttuurisesti merkittävän toiminnan säilyminen niiltä osin, joihin kaupallisesti kannattavan toiminnan rakenteet eivät riitä.

Luovan talouden edustajat pitävät esitettyä visiota pääosin onnistuneena. *Business Finland* ja *Neogames* esittävät, että luovan alan yritystoiminta tulisi huomioida visiossa vahvemmin ja että kulttuurin taloudellista ulottuvuutta tulisi käsitellä enemmän. Kulttuuripolitiikka on itseisarvonsa lisäksi yhtä lailla talous- ja kasvupolitiikkaa, ja kulttuuria tarvitaan parantamaan talouskasvun edellytyksiä. *Business Finland* ehdottaa, että visioon lisätään, että ”kasvuhaluiset ja -kykyiset sekä kansainvälistyvät kulttuurialan yritykset luovat uusia työpaikkoja, vaurautta ja hyvinvointia yhteiskuntaamme”.

Teatteri- ja mediatyöntekijöiden liitto Teme ry:n mukaan visio korostaa digitaalisuuteen liittyvien mahdollisuuksien aktiivista etsimistä taiteen ja kulttuurin kehittämisessä. Toivottavaa kuitenkin olisi, että visio korostaisi myös taiteen käsityöläisyyttä. Ilman erityisosaamista, jonka taiteilija joutuu hankkimaan ja vaalimaan läpi uransa, ei ole mahdollista tuottaa pääomaa myöskään digitaaliseen jatkojalostamiseen. Kulttuuripoliittisen selonteon tulisi visiossa kehittää ja turvata näitä ammattitaidon ylläpitämiseen ja edelleen kehittämiseen tähtäviä rakenteita siten, että ne ovat maantieteellisestikin saavutettavia.

Tavoitteet

Lausunnon antajat pitävät selonteon neljää tavoitetta laajoina ja kunnianhimoisina ja toteavat niiden toteuttamisen vaativan konkreettisia toimenpiteitä ja riittäviä resursseja. Kriittiset huomiot keskittyvät tavoitteiden konkretisointiin, alueellisten erojen huomioimiseen sekä ekologisen ja sosiaalisen kestävyuden vahvistamiseen.

Keskeisiksi kehittämiskohteiksi nostettiin taide- ja kulttuurikasvatuksen ja taiteen perusopetuksen vahvistaminen sekä muutosvoiman että jokaisen oikeuksien kohdalla. Lisäksi mainitaan kulttuurialan rahoituspohjan laajentaminen, kulttuuripalveluiden saavutettavuuden parantaminen sekä kansainvälisen vaikuttavuuden edistäminen ja digitaalisten ratkaisujen kehittäminen. Puolueista *Kokoomus* ja *Keskusta* kannattavat tavoitteita, *Perussuomalaiset* antoivat parannusehdotuksia korostaen suomen kielen ja suomalaisuuden merkitystä. *Vihreät* toteaa, että luonnos asettaa korkeita tavoitteita kulttuurin merkityksestä ja sen positiivisista vaikutuksista, mutta jää käytännön toimien osalta ristiriitaiseksi.

Kehittämisehdotukset tavoitteittain jaoteltuina:

1. Kulttuuri on muutosvoima

- Taide- ja kulttuurikasvatuksen roolia tulisi vahvistaa entisestään, erityisesti lasten ja nuorten osalta. Taiteen perusopetuksen asemaa, saatavuutta ja saavutettavuutta tulee edistää.
- Kulttuurin muutosvoimaa tulisi hyödyntää laajemmin kestävyyskriisin ratkaisemisessa ja ekososiaalisen sivistyksen edistämässä.

2. Kulttuurin tekijät ja sisällöt avainasemassa

- Kohtaan tulisi sisällyttää myös muut kulttuurialan ammattilaiset, kuten museo- ja arkistoalan ammattilaiset.
- Kulttuurialan rahoituspohjaa tulee laajentaa, mutta julkista rahoitusta ei tule korvata. Arms length -periaatteen mukainen julkinen rahoitus takaa taiteen ja kulttuurin vapauden ja edistää demokratiaa.
- Taiteilijoiden ja kulttuurialan ammattilaisten työmarkkina-aseman vahvistaminen on keskeistä. Tämä sisältää korvaus-, palkkio- ja sosiaaliturvajärjestelmien parantamisen.
- Saamelaisen kulttuurin ja kulttuuriperinnön osalta on huomioitava, että kulttuuriperintö ymmärretään laajasti ja siihen kuuluvat keskeisenä osana perinteiset saamelaiselinkeinot ja luontosuhde (*Saamelaiskäräjät*).

3. Kulttuuri on jokaisenoikeus

- Termi "jokaisenoikeus" esiintyy lausunnoissa yli 50 kertaa ja se jakaa mielipiteitä. Useat lausunnonantajat tukevat termin käyttöä, koska se korostaa kulttuurin saavutettavuutta ja kaikkien oikeutta osallistua kulttuurielämään. Termiä pidetään hyvänä myös, koska se viittaa kulttuurin monimuotoisuuteen ja saavutettavuuteen kaikille riippumatta taustasta, kielestä, sijainnista, iästä tai taloudellisista resursseista. Kriittisissä kommentteissa termi koetaan epämääräiseksi ja harhaanjohtavaksi. Se viittaa luonnon resurssien käyttöön liittyvään oikeuteen, mikä voi aiheuttaa sekaannusta tekijänoikeuksien kanssa, koska se saattaa antaa vaikutelman, että kulttuuria voisi käyttää vapaasti ilman korvauksia tekijöille. Monille lausunnonantajille termi "jokaisenoikeus" resonoi ajatuksen kanssa, että kulttuuri on perusoikeus, joka kuuluu kaikille. Monet ehdottavat, että "perusoikeus" olisi parempi termi, koska se on selkeämpi ja välttäisi väärinkäsityksiä.
- Kirjastojen rooli perus- ja monilukutaitojen ylläpitämisessä, yhteisöllisten tilojen tarjoamisessa, pienten kuntien tärkeimpänä kulttuuripalvelujen tarjoajana ja yhteistyön mahdollistajana korostuu lausunnoissa.

- Taide- ja kulttuurikasvatuksen ja taiteen perusopetuksen asemaa tulee vahvistaa, jotta laadukas taide- ja kulttuurikasvatus olisi mahdollista kaikille varhaisiästä lähtien.
- Digitaalisuuden liiallinen korostaminen voi uhata elävän esittävän taiteen alaa.
- Yhteistyömalleja ja digitaalisia ratkaisuja tulee kehittää edelleen kuntien ja valtion yhteistyön turvaamiseksi.
- Saamelaiskäräjät hyväksyy kulttuuripoliittisen selonteon neljä tavoitetta, mutta korostaa kulttuurin monimuotoisuuden ja alueellisten erityispiirteiden huomioimista. Selonteon tavoitteet edistävät kulttuuripoliittikkaa, mutta eivät huomioi saamelaisten perustuslaillista suojaa tai kansainvälisiä sopimuksia, joihin Suomi on sitoutunut. Selontekoa tulee arvioida yhdenvertaisuusstrategian toimenpiteiden toteutumisen osalta ja saamelaiskulttuurille tulee antaa erityishuomio.
- Selontekoa on päivitettävä ennen hyväksymistä. Aineellista ja aineetonta kulttuuriperintöä suojellaan eri sopimuksin (*Saamelaiskäräjät*).

4. Kansainvälinen vaikuttavuus syntyy kulttuurista

- Kulttuuriviennin ja -tuonnin tukeminen vaatii riittävää perusrahoitusta ja toimijoiden kansainvälistymisen edistämistä.
- Kulttuurimatkailun näkökulmaa tulisi vahvistaa, sillä museot ja kulttuuriperintö ovat tärkeitä syytä kulttuurimatkailulle Suomessa.
- Euroopan unionin kulttuuripoliittiset tavoitteet tulisi huomioida tavoitteissa vahvemmin.
- Saamelaiset ovat yksi kansa neljän valtion alueella ja saamelaisilla on yhteinen kulttuuriperintö, identiteetti ja perinteet. Saamelaisen kulttuurin, taiteen ja kulttuuriperinnön edistämiseksi tehdään yhteistyötä kunkin maan *Saamelaiskäräjien* ja kulttuuriperinnöstä vastaavien viranomaisien kanssa (*Saamelaiskäräjät*).

Toimenpide-ehdotukset

Yhteenvedon voidaan todeta, että vaikka toimenpide-ehdotukset saavat laajaa kannatusta, niiden toteutettavuus ja konkreettisuus herättävät huolta. Lisäksi rahoituksen riittävyys ja poikkihallinnollinen yhteistyö ovat keskeisiä teemoja, joita toimijat pitävät tärkeinä. Yleisesti huomiota kiinnitetään kulttuurin toimintaympäristöjen parantamiseen, tulevaisuuskestävyyteen, tekijöiden asemaan ja verotuksellisten kannustimien merkitykseen. Yksittäisenä huomiona työ- ja elinkeinoministeriö peräänkuuluttaa toimenpide-ehdotuksiin asiantuntijoiden arviota esitysten toteutuskelpoisuudesta ja relevanttiudesta suhteessa aiempiin tai käynnissä oleviin toimenpiteisiin.

Seuraavassa on käsitelty ensin toimenpide-ehdotuksissa ja lausunnoissa usein mainitut teemat: rahoitus ja rakenteet, alueellinen saatavuus ja saavutettavuus, lapset ja nuoret, tekijänoikeudet, digitalisaatio, luovien alojen vahvistaminen, hyvinvointi ja turvallisuus. Näiden jälkeen esitetään yksityiskohtaiset toimenpidekohtaiset korjausehdotukset.

Rahoitus ja rakenteet

Hyvin moni lausunnonantaja kantaa huolta taide- ja kulttuurialan suurista leikkauksista. Vaikka selonteko tähtää pitkälle tulevaisuuteen, tällä hetkellä tehtävät leikkaukset asettavat sen tavoitteet lausunnon antajista outoon valoon. Toimintarakenteista tulee pitää huolta, jotta selonteon tavoitteita voidaan toteuttaa.

Lausunnoissa todetaan, että selonteon kanssa ristiriidassa on kulttuuri-, viihde- ja urheilutapahtumien sekä kirjojen arvonlisäverojen nosto 10 prosentista 14 prosenttiin, mikä todennäköisesti nostaa pääsylippujen hintoja ja heikentää kulttuurin saavutettavuutta. (*mm. Vasemmistoliitto, Palta ry., Vantaan kaupunki*) Lausujat pohtivat, miten voidaan taata kestävä ja pitkäjänteinen kulttuuripolitiikka, jos samalla leikkaukset halvaannuttavat kulttuuri- ja taidekentän toimintamahdollisuuksia. He ovat huolissaan leikkausten vaikutuksista kaupunkien teattereihin, orkestereihin, museoihin ja vapaan kentän toimijoihin (*Kasvukaupungit: Hyvinkää, Hämeenlinna, Kajaani, Kokkola, Kotka, Kouvola, Lappeenranta, Mikkeli, Pori, Porvoo, Rovaniemi, Salo, Seinäjoki, Vaasa*).

Selonteon luonnoksessa todetaan, että julkisen rahoituksen vastuulla on turvata kulttuurin saavutettavuus kaikille. Tämä tavoite koetaan kuitenkin haastavaksi julkisen talouden heikon tilanteen vuoksi. Kulttuurin kuluttajien tulisi myös osallistua rahoittamiseen, sillä kasvuvisiona ei voida toteuttaa pelkästään julkisella rahoituksella.

Vihreät pitävät hyvänä, että selontekoluonnoksessa kulttuurialan nähdään edistävän talouden positiivista rakennemuutosta ja kasvattavan kansantalouden kokoa ja arvonlisää. *Vihreiden* mielestä taiteen ja kulttuurin rahoitus tulisi nostaa yhteen prosenttiin valtion talousarvion menoista. *Vihreät* toteavat, että taiteeseen ja kulttuuriin sijoittaminen tuottaa moninkertaisesti hyötyä. He korostavat luovien alojen taloudellisen toimeliaisuuden, kasvun ja viennin tukemista, jotta kulttuurialan osuus BKT:sta nousisi EU:n keskitasolle.

Vasemmistoliitto tukee tavoitteita, joissa taiteilijoille taataan kohtuullinen korvaus työstä ja teosten käytöstä. He haluavat sisällyttää nämä periaatteet kulttuuripoliittiseen selontekoon. *Keskusta* toteaa, että selonteosta puuttuu kulttuurin kuluttamisen näkökulma ja se, mistä saataisiin lisää vetovoimaa ja houkuttelevuutta taiteen ja kulttuurin piiriin.

Perussuomalaisten intresseissä on ansainnan vahvistaminen ja verotukselliset kannusteet. *Vihreät* arvostavat myös ehdotettuja uudistuksia, kuten tekijänoikeusjärjestelmän kehittämistä, rahoituksen ennakoitavuuden lisäämistä ja matkailijamaksua.

Taiteen edistämiskeskus huomauttaa, että taiteen rahoitusmallia tulee uudistaa osana kulttuuripoliittisen selonteon toimenpideohjelmaa ja uudistus vaatii tuekseen kokonaisvaltaisen selvityksen taiteen rahoituksen tilasta ja tulevaisuudesta. Nykyinen rahoitusmalli on liian sirpaleinen ja siitä puuttuu aito kannustavuus. Toimenpideohjelmaan on laadittava konkreettinen tavoiteaikataulu kulttuuripolitiikan rahoituksen tason nostamisesta sekä monihallinnollisten toimenpiteiden toteuttamisesta. Myös tarvittaville rakenteellisille uudistuksille on osoitettava konkreettiset tavoitteet ja aikataulu. Taiteen vapaalle kentälle uuden virastorakenteen kautta jaettavan julkisen rahoituksen taso on nostettava vähintään 300 miljoonaan euroon vuoteen 2035 mennessä.

Lausunnon antajien joukossa on noin 25 luovan talouden edustajaa ja asiantuntijaa, joiden lausunnoista löytyy kannatusta sille, että avustus- ja valtionosuusrahoituksen rinnalla pyritään vahvistamaan toimijoiden omien tulojen kasvattamista, pääomarakenteen kehittymistä sekä toteutetaan lahjoitusten verovähennys. *Palta ry* korostaa, että Suomen tulisi selkeämmin tavoitella luovien alojen kokonaisliikevaihdon ja kansantalouden osuuden kasvattamista.

Aineettoman pääoman investoinnit tulisi muuttaa taloudelliseksi arvoksi ja kannattavaksi elinkeinotoiminnaksi, mikä edistäisi Suomen kilpailukykyä ja elinkeinorakenteen monipuolistamista. Pelkillä valtionavustuksilla ei saavuteta kulttuuri- tai luovien alojen kasvunäkymiä, erityisesti julkisen talouden vajeen keskellä. *Neogames* toteaa, että kulttuurialojen taloudellinen potentiaali, ei tukien saajana, vaan myös kannattavien investointien kohteena, tulisi huomioida paremmin. Lisäksi kulttuurin taloudellisia ja teknologisia seurannaisvaikutuksia tulisi arvioida tarkemmin, koska niillä on merkitystä myös siihen, miten kulttuurin laajemmat rahoitustarpeet voitaisiin kattaa.

Yksittäisenä huomiona useat lausijat huomauttavat, että sivujen 14-16 talousvaikutusarvioissa on huomioitu vain festivaalit ja suuret kulttuuritapahtumat, mutta ei museoita, kulttuuriperintöalaa, teattereita, konserttisaleja ja kulttuurimatkailua joiden talousvaikutukset ovat merkittävät ja lisäävät paikkakuntien vetovoimaa ympäri vuoden. Näiden tunnusluvut ja museoiden elinkeinovaikutukset tulisi mainita selonteossa muiden kulttuurin talousvaikutusten yhteydessä (*Kansallisgalleria, Jyväskylän kaupunki, Kokkolan kaupunki, HAM Helsingin taidemuseosäätiö sr. ja Suomen museoliitto ry.*).

Kulttuuripolitiikan alueelliset huomiot

Lausunnoissa korostetaan alueellisen kulttuuripolitiikan merkitystä ja sen moninaisia ulottuvuuksia. Lausujista peräti 20 prosenttia on kuntia, maakuntaliittoja tai kuntayhtymiä. Myös *valtiovaraministeriö* toteaa, että toimenpiteiden toteutuksessa tulisi huomioida se, miten niitä voidaan toteuttaa eri puolilla Suomea, eri kokoisissa ja tilanteissa olevissa kunnissa ja hyvinvointialueilla. Parhaimmillaan kulttuuri voi olla suuri voimavara kuntien roolin kehitykselle ja paikalliselle elinvoimalle. Puolueista *Perussuomalaiset* korostaa alueellisen kulttuurin ja paikallisten tapahtumien tukemista ja merkitystä paikkakuntien elinvoimaisuudelle ja taloudelliselle kehitykselle.

Lausijat huomauttavat, että alueelliset ja paikalliset erot taiteen, kulttuurin ja kulttuuriperinnön tarjonnassa ja käytössä ovat suuria. Ammattimaisten taiteilijoiden sekä luovan alan tekijöiden ja harrastusohjaajien pula maaseudulla ja alueilla on suuri, mikä vaikuttaa kaikkeen tekemiseen (esimerkiksi *Korsholms kommun*). Tämä voi johtaa eriarvoistumiskehitykseen ja luottamuksen rapautumiseen. On tärkeää, että kulttuuripolitiikan toteutuksessa huomioidaan alueelliset erityispiirteet, kuten pitkät etäisyydet, väestörakenne ja kulttuuriperinnön ja –omaisuuden huoltovarmuus.

Lausunnoissa toivotaan suurempaa painotusta sille, että valtionosuudet ja muut rahoitusmuodot olisivat riittäviä kulttuuripalveluiden, tarjonnan ja työllisyyden ylläpitämiseksi. Tämä on tärkeää kulttuuripalvelujen alueellisen eriytymisen välttämiseksi. Kulttuurialan toimijoiden ja viranomaisten välinen yhteistyö on keskeistä, mutta sen toteutuminen vaatii selkeitä rakenteita ja kannustimia.

Kansalaislähtöisen ja kolmannen sektorin voimin syntyvän kulttuuritoiminnan tukeminen on tärkeää erityisesti harvaan asutuilla alueilla ja pienissä kunnissa. Kulttuuri nähdään osana alueellisen resilienssin parantamista sekä laajemmin osana henkistä kriisinkestävyttä ja huoltovarmuutta. Kulttuurin merkitys alueellisen veto- ja pitovoiman edistämässä on keskeinen. Tämä lisää osallisuutta, mahdollisuuksia identiteettien rakentamiseen ja yhteisöllisyyteen.

Lapset ja nuoret

Yleisesti ottaen eri toimijat kiittävät lasten ja nuorten huomioimista selontekoluonnoksessa. Lausujat pitävät tärkeänä lasten ja nuorten taiteen harrastamisen tukemista, taiteen perusopetuksen ja kulttuurikasvatuksen edistämistä ja korostavat yhdenvertaisten mahdollisuuksien, saatavuuden, saavutettavuuden ja yhteistyön merkitystä. Yleisesti konkreettisempia toimenpiteitä kaivataan, samoin riittäviä resursseja. Lapset tulee nähdä sekä kulttuurin tekijöinä että kokijoina.

Lausunnot jakautuvat yhtäältä kulttuurin omaehtoisen harrastamisen mahdollistamiseen ja toisaalta peruskouluissa ja varhaiskasvatuksessa tapahtuvaan toimintaan.

Useat lausujat toteavat, että koulujen potentiaalia ei olla selonteossa huomioitu riittävästi vaikka ne ovat Suomen suurimpia kulttuurikeskuksia ja taidekasvattajia. Konkreettisina ehdotuksina esitetään taideaineiden aseman vahvistamista perusopetuksen viitekehyksessä, taide- ja kulttuurikokemuksiin osallistumisen mahdollisuuden parantamista kouluympäristössä, kulttuurikasvatussuunnitelmien muuttamista velvoittaviksi, Harrastamisen Suomen mallin vahvistamista, Taidetestaajat-ohjelman muuttamista pysyväksi osaksi peruskoulua ja eri oppilaitosten, harrastustoiminnan ja perusopetuksen välistä yhteistyön kehittämistä (mm. *Vantaan kaupunki, Suomen lasten ja nuorten kuvataidekoulujen liitto, Kuvataideopettajat KUVIS ry., Suomen taide- ja kulttuurikasvatuksen observatorio, Suomen lastenkulttuurikeskusten liitto, Föreningen Luckan ry., Sirkuksen ja tanssin tiedotuskeskus ry.*).

Konserttikeskus ehdottaa toimenpiteeksi lastenkulttuuritakuuta, jossa koulujen ja kulttuuritoimijoiden välisten jo olemassa olevien toimintarakenteiden ympärille ja niiden välille rakennetaan tiiviimpi yhteys hyödyntäen niin uudet kuin jo käytössä olevat resurssit paremmin kohdennettuna.

Lisäksi esitetään, että varhaiskasvatuksen ja oppilaitosten positiivisen erityiskohtelun rahoituksesta tulisi korvamerkitä osa kulttuuriostoihin: näin saataisiin esitysvierailuja esimerkiksi kouluihin, joilla ei ole muuten varaa lähteä kulttuuritapahtumien äärelle (*Suomen lastenkulttuurikeskusten liitto, Suomen teatterit ry, Föreningen Luckan r.f, Västnyländska kultursamfundet r.f; Sirkuksen ja tanssin tiedotuskeskus ry.*).

Luku-, kieli- ja mediataitojen vahvistaminen nähdään tärkeänä osana lasten ja nuorten osallisuuden, hyvinvoinnin ja taidesuhteen kehittymistä sekä lisäävän paikkakuntien pitovoimaa. Lausujat toivovat konkreettisia ratkaisuja taide- ja kulttuuriharrastusten alueellisen saavutettavuuden ja esteettömyyden parantamiseksi. Lasten ja nuorten yhdenvertaisia mahdollisuuksia laadukkaaseen taide- ja kulttuurikasvatukseen sekä suomalaisen kulttuuriperinnön välittämiseen uusiille sukupolville tulee edistää kehittämällä varhaiskasvatusta, perusopetusta ja opettajankoulutusta (*Kasvukaupunkien verkosto, Pohjois-Savon liitto, Varsinais-Suomen liitto, Länsi- ja Sisä-Suomen aluehallintovirasto, Esittävien taiteiden oppilaitosten liitto ry, Kajaanin kaupunki, Kouvolan kaupunki, Sirkuksen ja tanssin tiedotuskeskus ry., Suomen musiikkioppilaitosten liitto ry, Suomen nuorisovaltuustojen kattojärjestö Allianssi ry., Suomen Tanssioppilaitosten liitto STOPP ry, Suomen sanataideopetuksen seura ry ja useat taide- ja kulttuurialan yhdistykset ja yhteisöt*).

Suomen Kuntaliitto ry toteaa, että nuorten hyvinvoinnin tukemisessa nuorisotyöllä ja kulttuurisella nuorisotyöllä on jo merkittävä rooli, mikä on tarpeen tunnistaa selonteossa.

Tekijänoikeudet, digitalisaatio, luovien alojen vahvistaminen

Tekijänoikeudet ja luovien alojen vahvistaminen sisältyvät useissa lausunnoissa toimenpide-ehdotusten tärkeimpiin asioihin. Tekijänoikeudet turvaavaa lainsäädäntöä pidetään keskeisenä lukuisten oikeudenhaltijoita edustavien järjestöjen lausunnoissa. Myös *Perussuomalaiset* ja *Vasemmistoliitto* lausuvat tekijänoikeustalouden ja ansainnan vahvistamisen puolesta. Luovien alojen kasvustrategian toteutumista pidetään tärkeänä (n. 50 mainintaa). Erityisen tärkeänä lausijat pitävät sitä, että jatkossa luovat alat nähdään yhtenä Suomen keskeisistä elinkeinoista ja myös elinkeinopoliittikaan vaikuttavina aloina. Selonteon ohjausvaikutuksen toivotaan ulottuvan erityisesti työ- ja elinkeinoministeriön sekä liikenne- ja viestintäministeriön toimintaan, ja kansainvälistymisen ja viennin osalta myös ulkoministeriön toimintaan (*Musiikin luova alkutuotanto: Suomen Musiikintekijät, Suomen Säveltäjät, Suomen Musiikkikustantajat, Teosto*). Perusteellisuus-termin käyttäminen selontekoluonnoksessa herättää paljon kommentteja puolesta ja vastaan. *Tapahtumateollisuus* kiteyttää launnossaan puolustajien näkemyksen: ”Erityisen ilahduttavaa on kulttuurin elinkeinopoliittisten mahdollisuuksien hahmottuminen ja se, että tulevaisuuden tavoitteena on nähdä kulttuuri myös merkittävänä elinkeinona ja perusteellisuutena taiteen itseisarvon ohella. Luovien alojen tuottavuuden ja tuen välinen suhde sekä kasvupotentiaali ymmärretään selonteossa selkeästi.”

Yleisesti voidaan todeta, että tekijänoikeuksien haltijoiden edustajat korostavat lausunnoissaan edustamiensa alojen kannalta relevantteja tekijänoikeuden ja luovan talouden toimenpiteitä. *Musiikkiarkisto* korostaa digitaalisuuden tarjoamia mahdollisuuksia arkistojen toiminnalle ja aineistojen jakamiselle, sekä tarvetta tasapainottaa tekijänoikeudet ja kulttuuriperintölaitosten oikeudet. *Neogames* puolestaan painottaa digitaalisen kulttuuri-infrastruktuurin vahvistamista, digitaalisen kuilun kaventamista, ja suomalaisten toimijoiden roolin turvaamista digitaalisen kulttuuriperinnön kehittämisessä. Lisäksi korostetaan nuorten lupauksen merkitystä Suomen kilpailukyvyllä ja talouskasvulle sekä sukupuolten ja väestöryhmien välisen epätasapainon murtamista erityisesti pelialalla.

Neogames: Kulttuuri muuttaa maailmaa ja vauhdittaa talouskasvua olemalla kaupallisen murroksen veturi. [...] Emme tarvitse digitaalista taidetta ja kulttuuria vain kuvitellaksemme tulevaisuuden, johon haluamme päästä. Tarvitsemme digitaalista taidetta ja kulttuuria luodaksemme sen tulevaisuuden, johon haluamme päästä.

Liikenne- ja viestintäministeriö (LVM) kiinnittää huomiota siihen, että digilukutaidon roolin korostaminen vahvemmin kulttuuripoliittisessa selonteossa voisi olla tarpeen. Lisäksi LVM korostaa viranomaisten roolin selkeyttämistä datalukutaidon edistämässä ja terminologian yhtenäistämässä.

Business Finland korostaa uusien teknologioiden hyödyntämistä kulttuurialan kehittämisessä ja digitaalisen kehityksen tarjoamia mahdollisuuksia saavutettavuuden ja kaupallisen menestyksen edistämässä.

Hyvinvointi ja turvallisuus

Kulttuurin vaikutukset hyvinvointiin, terveyteen, turvallisuuteen ja resilienssiin noteerataan useissa lausunnoissa. Taiteen ja kulttuurin hyvinvointivaikutuksia edistäviin toimenpiteisiin ollaan pääsääntöisesti tyytyväisiä, mutta useat toimijat, mukaan lukien *Sosiaali- ja terveysministeriö* ja *kasvukaupunkien verkosto* kommentoivat, että kulttuurihyvinvoinnin näkökulman olisi hyvä olla nykyistä vahvemmin esillä selonteossa. Lausunnoissa peräänkuulutetaan myös taide- ja kulttuuritoimijoiden tunnistamista ja tunnustamista henkisen kriisinkestävyyden avaintekijöinä.

Kulttuurin ja taiteen vaikutuksesta hyvinvointiin, terveyteen, osallisuuteen, syrjäytymisen ja eriarvoisuuden ehkäisyyn, onnellisuuteen ja resilienssiin on lausuttu paljon (esimerkiksi *maakuntaliitot, kasvukaupungit, useat museot ja kulttuurialojen toimijat, Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä, Vihreä liitto, Perussuomalaisten eduskuntaryhmä, Taikusydän-yhteyspiste, Tanssin aluekeskusverkosto, Kansallisgalleria, Suomen museoliitto, puolustusministeriö, sosiaali- ja terveysministeriö*). Lausujat toivovat myös hyvinvointialueiden ja muiden alueellisten toimijoiden välisen yhteistyön aktiivista kehittämistä. *Valtion liikuntaneuvosto* korostaa liikunnan ja fyysisen toimintakyvyn merkitystä kulttuuriharrastamisessa ja osallisuudessa. *Vihreät* painottavat kulttuuripalvelujen merkitystä osana sosiaali- ja terveystaloutta.

Konkreettisia uusia toimenpide-ehdotuksia kulttuurihyvinvoinnin edistämiseen:

- Toteutetaan kulttuuriläheteohjelma, jossa esimerkiksi yksinäisyydestä, lievistä mielenterveysongelmista ja kroonisista kivuista kärsiviä henkilöitä ohjataan ryhmämuotoiseen taide- ja kulttuuritoimintaan. Ohjelman vaikutuksia ja vaikuttavuutta arvioidaan laajalla monimenetelmällisellä tutkimuksella ja arvioinnilla. (*Taikusydän-yhteyspiste*)
- Luodaan rakenteita ja muokataan työnkuvia kulttuurihyvinvoinnin ammattilaisten työllistymiseksi sosiaali-, terveys- ja kasvatusektoreille. (*Taikusydän-yhteyspiste*)

Huomiot turvallisuuden ja kriisinkestävyyden edistämiseen

- *Yleisradio* esittää näkemyksensä, että selonteossa tulisi huomioida epävarma maailmantilanne ja tulevaisuudennäkymät vahvistamalla kulttuuri- ja luovan alan kriisinkestävyyttä. Vakauden luomisessa markkina-alueen olennaista, että kulttuuri- ja luovaa alaa työllistävät ja kulttuurisisältöjä tilavat markkinaehtoisten toimijoiden lisäksi myös julkiset toimijat.
- *Pohjois-Karjalan maakuntaliitto* toteaa, että selonteon tavoitteissa ja toimenpiteissä ei huomioida riittävästi kulttuurin roolia Itä-Suomen ja siten koko Suomen sisäisen turvallisuuden rakentajana, vaikka kulttuurialalla on merkittävä rooli henkisen kriisinkestävyyden ylläpitäjänä. Itä-Suomen asuttuna ja elävänä pitäminen on osa kokonaisturvallisuutta, ja kulttuurilla on siinä tärkeä rooli. Myös *Pohjois-Savon liitto* tuo esiin kulttuurialan merkittävän roolin henkisen kriisinkestävyyden ylläpitäjänä. Hyvinvointialueiden kanssa tehtävä yhteistyö on tässä keskeistä.

Yksityiskohtaiset toimenpiteiden kehittämisehdotukset

Alla käydään toimenpiteisiin liittyvät kehittämisehdotukset läpi selontekoluonnoksen toimenpidenumeroinnin mukaisesti.

3.1. Kulttuurin perusta tulevaisuudenkestäväksi

Viranomaistoiminnasta lausuttiin runsaasti. Osa toivoo viranomaisten vastuun lisäämistä ja osa viranomaisvelvoitteiden keventämistä. Viranomaisten ja taide- ja kulttuuritoimijoiden välisen yhteistyön syventämistä toivottiin laajasti. Myös viranomaisten kulttuuriosaamisen syventämistä toivottiin esimerkiksi musiikkitapahtumien osalta, jotta niihin kohdistuva sääntely olisi tarkoituksenmukaista sekä turvallisuutta ja toiminnan sujuvuutta tosiasiallisesti edistävää. Lisäksi toivottiin, että uudistuva aluehallinto keskittäisi palvelunsa siten, että (musiikki)tapahtumien järjestäjien kohtelu tapahtuisi valtakunnallisesti yhteisten periaatteiden mukaisesti ja yhdenvertaisesti sekä tapahtumajärjestäjiä ammattitaitoisesti palvelleen (*LiveFIN, Suomen Ohjelmatoimistot ja Agentit ry.*). Ajantasainen tietoperusta nähdään keskeisenä elementtinä kulttuuripolitiikan suunnittelussa ja päätöksenteossa.

- Useissa lausunnoissa ehdotetaan, että tietoperustan vahvistamisen sijaan tulisi puhua tilasto- ja tietoperustan vahvistamisesta, mikä korostaisi tilastojen merkitystä. Lausujien mukaan kulttuurialan tietoperustaa on vahvistettava. Sen vahvistaminen edellyttää ajantasaisen ja kattavan tiedon keräämistä, tilastojen merkityksen tunnustamista sekä kansainvälistä yhteistyötä. Puolueista esimerkiksi *Vasemmistoliitto* toteaa, että ilman luotettavaa ja virallista tilastointia, ei voida tehdä tietoon perustuvaa kulttuuripolitiikkaa tai seurata ja analysoida päätösten vaikutuksia.
- Toimenpidekokonaisuuteen tulisi sisällyttää myös järjestöt ja vapaan sivistystyön oppilaitokset kulttuuriharrastamisen ja -oppimisen keskeisinä paikkoina. Tämä laaja toiminta saavuttaa jo nyt kaikenikäiset ympäri Suomea, ja järjestöt sekä vapaa sivistystyö tuovat nämä palvelut myös harvaan asutuille alueille. Myös hyvinvoinnin, kansallisen resilienssin ja demokratian varmistamiseksi tehtävät medialukutaitoon ja digitaaliseen informaatiolukutaitoon liittyvät toimet ovat luontevasti osa vapaan sivistystyön ja opintokeskusten lakisääteisiä tehtäviä (*Sivistysliitto Kansalaisfoorumi SKAF*).
- *Saamelaiskäräjät* toteavat, että selontekoon tulee lisätä toimenpide saamelaisen kulttuuriperinnön suojelemiseksi. Saamelaisen kulttuuriperinnön suojelun haasteet ovat erilaisia kuin valtakulttuurin kulttuuriperinnön suojelun haasteet, ja selonteko tulisi tämän johdosta kuvata tarkemmin saamelaiseen kulttuuriperintöön liittyviä haasteita ja tarpeita.
- Konkretisoidaan toimenpide-ehdotukset varhaiskasvatuksen, perusopetuksen ja opettajankoulutuksen kehittämiseksi. Opettaja- ja kouluttajakoulutus tulee laajentaa selonteossa koskemaan myös nonformaalin oppimisen sektorin opettajia ja kouluttajia (*Sivistysliitto Kansalaisfoorumi SKAF*).

3.2. Kulttuurin tekijät avainasemassa

- Kirja-alan toimijat kannattavat yksimielisesti toimenpide-ehdotusta alan selvityksestä ja toimenpideohjelmasta. Lausunnoissa korostuu kirjallisuuden ja lukemisen keskeinen

yhteiskunnallinen rooli sekä jaettu huoli laajoista vaikutuksista sivistyksellemme, mikäli emme ota haasteita vakavasti. *Tietokirjailijat* huomauttavat, että heidän edustamansa ala puuttuu selonteosta.

- PM: Luku 2, s. 19 tavoite yksi: Esitetään lisättäväksi, että kulttuuri luo pohjan osallisuuden kokemukselle sekä tukee kotoutumista Suomeen.
- PM: Luku 2, s. 20 tavoite kolme: Esitetään lisättäväksi yllämainitut kotoutumisen näkökulmat sekä se, että tavoitteen kuvaamien periaatteiden toteutuminen pyritään turvaamaan myös häiriötilanteissa ja kriiseissä.

3.3. Pitkäjänteistä ja monialaista kulttuuripolitiikkaa

- Monet toimijat ovat kiinnostuneita ylivaalikautiseen toimielimeen kutsumisesta. Esimerkiksi *Kasvukaupunkien verkosto* on hyvin organisoitu ja tehokas foorumi, joka tarjoaa toimielimelle vaikuttavan yhteistyörakenteen sekä työkalun toteuttaa samalla hallituksen itselleen asettamia tavoitteita. Verkostoon kuuluu 14 keskisuurta kaupunkia, joiden yhteen laskettu väkiluku on noin 830 000 asukasta. Kaupunkien kulttuurirahoitus on voimakasta ja oli vuonna 2022 noin 170 miljoonaa euroa.
- *Vihreät* toteavat, että on sinänsä hyvä, että kulttuurialan tilannetta ja kulttuuripolitiikkaa seurataan, mutta tarvittaisiin myös linjauksia siitä, miten uuden toimielimen tuottamia linjauksia konkreettisesti käytetään hyödyksi kulttuuripolitiikan ja -rahoituksen kehittämisessä esimerkiksi ministeriöissä.
- Tutkimusperustan roolia halutaan korostaa. *Unifi* ja *Aalto-yliopisto* toteavat että ”Taiteen ja kulttuurin aloilla omaa tutkimusta, jossa suomalaiset yliopistot ovat kansainvälisiä huippuja. Uudistamisessa oman alan tutkimustieto on otettava ensisijaisesti huomioon.” ja ”Selonteossa ei huomioida taiteellisen tutkimuksen merkitystä kulttuurin sektorilla, vaikka lasten ja nuorten taidekasvatus huomioidaankin. Suomi on ollut kansainvälinen pioneeri taiteellisen tutkimuksen kehittämisessä ja hyväksymisessä akateemisena alueena. Tämä tutkimuksen alan riittävästi resursoinnista ja hyödyntämisestä tulisi huolehtia paremmin jatkossa.”

3.5. Yhteistyön ja osallisuuden voima

- *Valtiovarainministeriö* ehdottaa, että kirjaus muutetaan: ”[Kulttuuri- ja liikunta]etuuden käyttöalaa laajennetaan kattamaan yleisten saunojen käyttö”. Tämä lause tulee poistaa ja korvata seuraavalla: ”Selvitetään edun käyttöalan laajentamista.” Hallitusohjelman mukaan liikunta- ja kulttuuriedun käyttöalan laajentamista selvitetään ja kirjauksen tulee näin ollen olla yleisemmässä selvitysmuodossa viittaamatta saunojen käyttöön. Etuuden laajentamisen selvittämistä toivovat myös muutamat muuta tahot (mm. *Valtion liikuntaneuvosto*). Yleisesti todetaan, että tarkempi kuvaus kuuluu myöhemmin laadittavaan toimeenpanosuunnitelmaan.

3.6. Yhteinen linja politiikassa

- Luku 3.6, s.28: Esitetään pohdittavaksi seuraavaa lisäystä: Tuetaan kulttuuritoimijoiden tunnistamista ja tunnustamista henkisen kriisinkestävyuden avaintekijöinä sekä vahvistetaan heidän ymmärrystään omasta roolistaan yhteiskunnan turvallisuudelle. (*puolustusministeriö*)

- Taiteen edistämiskeskus haluaa varmistettavan, että selonteon hyväksyminen ja toimeenpano on aidosti sitouttava parlamentaarinen prosessi, johon kaikki eduskuntapuolueet sitoutuvat. Tämän varmistamiseksi on tärkeää, että mahdollisimman moni valiokunta käsittelee selonteon ja antaa siitä lausuntonsa. Myös eri hallinnonalat on sitoutettava alusta lähtien selonteon tavoitteisiin.

3.7. Kulttuurin kukoistava toimintaympäristö

- *Suomen Yrittäjät* esittää, että aineettoman pääoman erät yrityksen taseeseen tulee ottaa huomioon jo nyt ja huomioida yritysneuvonnassa ja koulutuksessa. Aineeton pääoma ja sen käyttöoikeudet tulee toimittajan puolesta kirjata tilaajalle selkeästi.
- Lausunnoissa todetaan, että selonteko ei ota lainkaan huomioon kulttuurin tarvitsemia tiloja. Kulttuuriala tarvitsee tilaa luoda, kokea, säilyttää ja esittää taidetta ja kulttuuria. Hiljentyvillä alueilla resurssien puute vaikeuttaa tilojen ylläpitoa. Kulttuuri hyödyntää tyypillisesti tiloja, joilla on tunnustettua tai tunnistamatonta kulttuuriperintöarvoa. Vajaakäyttöiset tilat tarjoavat mahdollisuuksia väliaikaiseen kulttuurikäyttöön. Samalla tiloille tulee tehdä pidemmälle ulottuvia suunnitelmia, huolehtia jatkuvasta kunnossapidosta ja varmistaa, että toimijat voivat tehdä pitkän tähtäimen suunnitelmia. Olemassa olevien tilojen säilyttäminen käytössä tukee kaikkia kestävyys tavoitteita. Vielä 2040-luvullakaan emme voi teeskennellä olevamme ainoastaan digitaalisten sisältöjen varassa, vaan kohtaamiselle taiteen äärellä tarvitaan tiloja ja paikkoja. Tilakustannukset ovat kuitenkin erityisesti vapaan kentän toimijoille suuri rasite, se tulisi ottaa huomioon rahoituksessa (*Ympäristöministeriö, Kajaanin kaupunki, Tekstin talo – Textens hus ry, Suomen Taiteilijaseuran Ateljeesäätiö sr., Suomen evankelisluterilainen kirkkohallitus ja Suomen ortodoksinen kirkko*). *Suomen evankelisluterilaisen kirkon kirkkohallitus ja Suomen ortodoksinen kirkko* tuovat lausunnoissaan esiin myös roolinsa kansallisen kulttuuriperinnön vaalijoina ja välittäjinä.
- *Suomen Arkkitehtiliitto ja Arkkitehtuurikeskus ry* painottavat valtakunnallisen arkkitehtuuripoliittisen ohjelman (Apoli) sisällyttämistä kulttuuripoliittiseen selontekoon.
- Korkealaatuinen rakennuskulttuuri sekä kulttuuriympäristön tunnistaminen ja vaaliminen tulee nostaa esiin selonteossa (useat lausunnonantajat / *ympäristöministeriö, Suomen Arkkitehtiliitto ja Arkkitehtuurikeskus ry Arkkitehtuurin tiedotuskeskus, ICOMOSin Suomen osasto ry*).
- Hotellivierailujen yhteydessä kerättävä kulttuuri-, nuoriso- ja liikuntapalveluja tukeva matkailijamaksu-ehdotusta ehdotetaan poistettavaksi. Yksilöidystä suoritteesta on mahdollista periä maksua mikäli maksulla ja suoritteen tuotantokustannuksilla on yhteys. Muussa tapauksessa kyseessä on vero. Suomen verojärjestelmä ei tunnista ns. korvamerkittyä rahoitusta (*valtiovarainministeriö*). *Vihreät* puolestaan kannattavat ehdotusta.

3.8. Kansainvälistyvä kulttuuri

- Konkreettisenä lisäsehdotuksena todetaan, että kulttuurin kansainvälinen vaikuttavuus ei synny vain siitä, että viemme suomalaista kulttuuria maailmalle, vaan myös siitä, että olemme osaltamme luomassa uutta kansainvälistä kulttuuria. Vain olemalla yksi maailman houkuttelevimpia paikkoja myös kulttuurialojen huippuammattilaisille,

suomalainen kulttuuri onnistuu menestyksekkäästi lisäämään ulkomaista kysyntää, investointeja ja vauhdittamaan Suomen talouskasvua (*Neogames*).

Muut huomiot lausunnoista

Lähes kaikki lausujat ovat tunnistaneet oman roolinsa kulttuuripoliittisen selonteon toimeenpanossa, myös kulttuurialojen ulkopuolelta tulevat tahot. Kulttuuripolitiikka nähdään tärkeäksi ja yhdistäväksi voimaksi. Moni lausunnonantaja toteaa, että he edistävät mielellään kulttuuripoliittisen selonteon toimeenpanoa ja ovat käytettävissä esimerkiksi erilaisissa työryhmissä. Kiinnostus ylivaalikautiseen toimielimeen osallistumiseen on suurta. Tähän on koottu vielä muiden kuin kulttuuri- ja taidealan toimijoiden huomioita.

Eduskuntaryhmistä *Kokoomus*, *Perusuomalaiset* ja *Vasemmistoliitto* ovat ilmaisseet halua ja tapoja osallistua selonteon toimeenpanoon. *Kokoomuksen eduskuntaryhmän* toiminta korostuu lainsäädännöllisten toimien, julkisen rahoituksen ja yksityisen rahoituksen kannustimien edistämässä. Näiden kautta eduskuntaryhmä pyrkii osaltaan varmistamaan sen, että kulttuuripoliittisen selonteon tavoitteet saavutetaan ja että kulttuurin merkitys yhteiskunnassa vahvistuu. *Perusuomalaiset* kannustaa kulttuurin rahoituksen uudelleenjärjestelyihin sen elinvoimaisuuden kehittämisen vuoksi. Puolue tunnustaa taiteen ja kulttuurin tärkeän roolin ihmisten hyvinvoinnissa ja yhteisöllisyyden edistämässä, mutta toivoo samalla suomalaisten verorahojen kohdentamista erityisesti hankkeisiin, jotka vahvistavat suomen kielen ja kansallisen identiteetin asemaa. He katsovat, ettei Suomen valtion kulttuuripolitiikalla voi olla tätä tärkeämpää tehtävää kansainvälistyvässä maailmassa, koska mikään muu taho ei tätä tehtävää hoida. *Perusuomalaiset* kannustavat myös suomalaisen mesenaattitoiminnan kehittämiseen, kulttuurivientiin ja yritysyritysten kehittämiseen taidealoilla, tukevat suomalaisia tekijöitä ja heidän oikeuksiaan kansainvälisessä kilpailussa. *Vasemmistoliiton eduskuntaryhmä* vaikuttaa vahvasti kulttuuripolitiikkaan ja siihen liittyvään lainsäädäntöön sekä taide- ja kulttuuripolitiikasta käytävään keskusteluun.

Myös ministeriöt ovat tunnistaneet kukin omilla sektoreillaan selonteosta mahdollisia toimijuuksia. *Ympäristöministeriö* kulttuuriperintöalan ja kulttuuriperintöstrategian kehittämässä ja toimijoiden ekologisen kestävyuden tukemisessa. *Työ- ja elinkeinoministeriö* mahdollistaa ja tukee luovien alojen liiketoiminnan kehittämistä. Yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa valmistelussa oleva luovan talouden kasvustrategia ja sen laatimisen tueksi asetettava luovan talouden neuvottelukunta omalta osaltaan edistävät kulttuuripoliittisen selonteon toimeenpanoa. Lisäksi matkailupolitiikan valmistelussa tehdään opetus- ja kulttuuriministeriön kanssa tiivistä yhteistyötä erityisesti kulttuurimatkailun vahvistamiseksi. Kulttuurilla nähdään myös tärkeä rooli väestön hyvinvoinnin ja osallisuuden edistämässä. *Sosiaali- ja terveysministeriö* edistää kulttuurihyvinvoinnin lähestymistapaa ja kulttuurihyvinvoinnin toimenpiteiden toteuttamista osana poikkihallinnollista hyvinvoinnin ja terveyden edistämistä kuin myös sosiaali- ja terveydenhuollon palveluissa ja järjestöjen toiminnassa. *Maa- ja metsätalousministeriön* maaseutupolitiikan neuvoston toimilla edistetään maaseudun kulttuuritoimintaa ja kulttuuritoimijoiden yhteistyötä. Kulttuuri on mukana maaseutupoliittisessa selonteossa.

Valtionhallinnon muista toimijoista *Opetushallitus* aikoo edistää kulttuuripoliittisen selonteon tavoitteita luomalla edellytyksiä sen toteutumiselle lakisääteisissä kehittämistehtävissään ja muissa toiminnoissaan. Se toteaa lausunnossaan, että Opetushallituksesta annetussa laissa säädettyjen tehtävien mukaisesti asiantuntijaviraston rooli kulttuuripoliittisen selonteon toimeenpanossa painottuu toimenpidekokonaisuuteen ”Kulttuurin perusta tulevaisuuskestäväksi”, koulutuksen kehittämisen osalta toimenpidekokonaisuuksiin ”Kulttuurin tekijät avainasemassa” ja ”Yhteistyön ja osallisuuden voima” sekä kansainvälistymisen osalta ”Kansainvälistyvä kulttuuri”. Opetushallituksen viranomaistehtäviin kuuluu muun muassa päättää varhaiskasvatussuunnitelman perusteista sekä esi- ja perusopetuksen ja lukiokoulutuksen opetussuunnitelmien perusteista.

Taiteen edistämiskeskus tukee laajasti selonteon toimeenpanoa osana tulevan Kulttuuriviraston tehtäviä.

Useat maakuntaliitot ovat lausuneet *Etelä-Pohjanmaan liiton* kaltaisesti: maakuntaliitolla on merkittävä rooli kulttuuripoliittisen selonteon toimeenpanossa aluekehitysviranomaisena, joka vastaa alueen kehittämisen kokonaisuudesta. Alueiden kehittäminen on vuorovaikutukseen perustuvaa monitasoista ja hallinnonalojen välistä yhteistyötä, jossa valtio, maakuntien liitot, kunnat ja muut toimijat tekevät tiivistä yhteistyötä. Selonteon toimeenpanon osalta liitolla on erityisen tärkeä rooli kulttuuripalvelujen ja -strategioiden kehittämisessä ja koordinoinnissa alueella. He kokevat toimivansa sillanrakentajina valtakunnallisen kulttuuripolitiikan ja alueellisten sekä paikallisten tarpeiden välillä varmistaen, että kulttuuripalvelut ja resurssit jakautuvat tasapuolisesti myös pienille kunnille ja maaseutualueille.

Kaupunkien tehtävistä korostuu rooli kulttuurin tuottaman arvon, sivistyksen ja henkisen pääoman, luottamuksen ja vahvan demokratiakehityksen sekä hyvinvoinnin ja kestävän talouden edellytysten tekijänä.